Liikenne- ja viestintävaliokunta

Asiantuntijalausuntopyyntö valiokunnan kokoukseen 26.1.2023 klo 12.00

Liikennepalvelulain pidemmän aikavälin vaikutukset (EV 27/2017 vp)

Laki liikenteen palveluista yhdisti useita säädöksiä yhteen lakiin. Lain voi todeta onnistuneen eri liikennemuotojen koskevien säädösten saavutettavuudessa ja yhtenäistämisessä hyvin. Lain valmistelun yhteydessä tehtiin säädöksiin joitakin muutoksia, joista järjestettiin lausuntokierroksia. Opetushallituksen asiantuntijalausunnossa keskitytään säädösten tieliikenteen osuuteen ja sen koulutukselliseen osuuteen.

Tiivistelmä

Tutkintokoulutuksen aikainen opiskelu ja kokemuksen kartuttaminen on ensiarvoisen tärkeää. Kuljettajia koskevat ikärajat eivät sinänsä lisää osaamista. Säädösten rajoitukset eivät nykyisellään estä järkevää koulutuksen toteutusta, ehkä linja-autonkuljettajakoulutusta lukuun ottamatta. Opetushallitus esittää tarvetta arvioida osaamisen/koulutuksen ja iän merkitystä ja/tai vaikutuksia kuljettajana toimiseen.

Nykytilanteen perusteella ammattipätevyyskoulutuksen suorittamisen koemallin vaikutuksia on mahdotonta arvioida alhaisten suoritusmäärien vuoksi. Koemallilla voi olla merkitystä, jos järjestelmältä tarvitaan joustavuutta esimerkiksi kriisitilanteissa. Se kuitenkin edellyttää useampia järjestäjiä toteuttamaan ammattipätevyyden suorittamista kokeella.

Kuljettajan osaamisen ja iän merkitykset kuljettajien ammattipätevyyskoulutuksessa

Kuljettajien ammattipätevyyteen liittyvät asiat perustuvat direktiiviin vuodelta 2003. Direktiivissä määriteltiin raskaan kaluston kuljettajille ajo-oikeuden lisäksi vaadittavista minimiammattipätevyyskoulutuksista.

Ammatilliset tutkinnot ovat laajoja, laajuudeltaan joko 180 osaamispistettä (osp) tai 150 osp ja ne muodostuvat tutkinnon osista. Tutkinnon osat muodostuvat työelämän prosesseista. Perustason ammattipätevyyteen liittyvät asiat sisältyvät näiden ammattitaitovaatimuksiin.

Koska direktiivissä määriteltiin ainoastaan kuljettajien osaamisen minimivaatimukset, siinä on huomioitu kansalliset, laajemmat koulutukset ja tutkinnot. Suomessa on tieliikenteen kuljettajille ollut pitkään tarjolla tutkintoja osana ammatillista koulutusta. Ammatillisen koulutuksen yhteydessä, osana tutkintoja, suoritetaan n. 3400 ammattipätevyyssuoritusta vuosittain.

Liikenteen palvelulainsäädännön perusta on laajemmissa kokonaisuuksissa, kuten logistisissa palvelukokonaisuuksissa. Logistiikan toimijoilta odotetaan, että he hallitsevat laajoja kokonaisuuksia.

Sen lisäksi, että ammatillisen kuljettajakoulutuksen, eli ammatillisen tutkinnon suorittamisen, yhteydessä opiskelija suorittaa useita ajo-oikeuksia, osaamista tarvitaan laajemmin logistiikan toimintoihin. Tutkintosuorituksen aikana suoritettavat ajo-oikeudet sisältävät henkilöauton (B) ja kuorma-auton (C) lisäksi usein myös yhdistelmäajoneuvon (CE) tai linja-auton (D) ajokortin. Tutkinnon suorittaminen kestää noin kolme vuotta.

Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön mukaan osaaminen tulee osaltaan hankkia sekä osoittaa aitoja työtehtäviä tehden, aidoissa työympäristöissä. Nykyisin kuljettajakoulutuksen yhteydessä 17-vuotiaana saatava ajo-oikeus mahdollistaa aidoissa työympäristöissä tapahtuvan opiskelun toteuttamisen laajemmalla osalla opiskelua. Tämä antaa oppimiselle ja osaamisen hankkimiselle enemmän aikaa ja tuo valvotuissa oloissa hankittua kokemusta.

Kuljettajakoulutuksen aikana saadaan ajoneuvoihin liittyvää ajoneuvon käsittelyn, ajamisen, liikennesääntöjen ja liikennekäyttäytymisen opetusta sekä harjoitusta. Ajamiseen liittyvät taidot osoitetaan eri ajokorttiluokkien ajokorttikokeissa. Logistiikkaan kuuluvia työtehtäviä tehden hankitaan ammatissa tarvittavat taidot ja osaaminen. Näiden osaamisten yhdistelmät osoitetaan ammatillisen koulutuksen säädösten mukaisesti työelämän näytöissä.

Tutkintokoulutuksen aikainen opiskelu ja kokemuksen kartuttaminen on ensiarvoisen tärkeää. Kuljettajia koskevat ikärajat eivät sinänsä lisää osaamista. Säädösten rajoitukset eivät nykyisellään estä järkevää koulutuksen toteutusta, ehkä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Tämä poikkeus koskee linja-autokuljettajakoulutusta, jossa aiemmin mahdollinen kaukoliikenteen ja tilausliikenteen kuljettajakoulutus rajoitettiin 50 kilometrin rajoissa toteutettavaksi. Rajoitus poistuu, kun henkilö saavuttaa tietyn iän. Siis mikäli ikä täyttyy tutkinnon suorittamisen jälkeen, hän on rajoituksesta vapaa, ilman että hän on osoittanut taitoaan tähän, ikä riittää.

Opetushallitus esittää tarvetta arvioida osaamisen/koulutuksen ja iän merkitystä ja/tai vaikutuksia kuljettajana toimiseen.

Ammattipätevyyden suorittaminen perustason ammattipätevyyskokeella

Liikenteen palvelulain säädöksiin lisättiin direktiivin mahdollistama toinenkin suoritusmahdollisuus ammattipätevyyteen, Suomessa nykyisin käytössä olevan koulutukseen perustuvan mallin rinnalle. Kuljettajalta vaadittava ammattipätevyys voidaan nykyisen lain mukaan saavuttaa myös suorittamalla perustason ammattipätevyyskoe. Kokeen suorittamista varten ei tarvitse käydä koulutusta. Koe suoritetaan hyväksytyn kokeenjärjestäjän toimesta ja sen kesto on yhdestä kahteen päivään.

Säädösmuutoksen jälkeen koemallin mukaisia toimintalupia on haettu vähän, opetushallinnon alalla 1 lupa on myönnetty ja koemallin mukaan hankittuja kuljettajien ammattipätevyyksiä on suoritettu yksi. Voi arvella, että tämän mallin mukaisen suorittamisen tarve on ennakoitua huomattavasti pienempi tai asetuksessa määritellyt toimintaluvan ehdot ovat liian hankalat täytettäväksi.

Erityisesti koemallin mukaisen, opetuksesta vastaavan johtajan vaatimuksia on kritisoitu jo asetuksen lausuntokierroksen aikana.

Nykytilanteen perusteella koemallin vaikutuksia on mahdotonta arvioida. Koemallilla voi olla merkitystä, jos järjestelmältä tarvitaan joustavuutta esimerkiksi kriisitilanteissa. Se kuitenkin edellyttää useampia järjestäjiä toteuttamaan ammattipätevyyden suorittamista kokeella.

Lopuksi

Opetushallitus pitää lainsäädännön toteutusta onnistuneena ja ehdottaa, että säädöksiin liittyvät korjaustarpeet selvitetään ja tehdään mahdollisesti tarvittavat korjaukset.

Pääjohtaja Minna Kelhä

Yli-insinööri Timo Repo

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Opetushallituksen asianhallintajärjestelmässä.